

Pridih ustvarjalnosti in čas za pogovor
(Intervju z dr. Janezom Bogatajem, etnologom)

1. _____
Prava praznična vsebina je v komunikaciji med ljudmi, v dejstvu, da si lahko v času, ko hitimo drug mimo drugega, načrtovano vzamemo trenutke za družbo prijateljev, za soljudi. Poleg tega prazniki spodbujajo našo ustvarjalnost. Sam sem velik privrženec praznikov, vendar praznikov na pravi način in z resnično vsebino.

2. _____
Miklavževanje je zagotovo najstarejše izmed decembrskih praznovanj, vendar ne v zdajšnji podobi dobrega strica, ki obdaruje otroke. Ta oblika je mlajša, veliko starejši so parklji, osebe, ki se preoblečejo v hudiče; ti so ostanki predkrščanskih verovanj v duhove rajnih. Toda če se vrneva k Miklavžu: Miklavž kot kostumirana figura oziroma kot obdarovalec je mlad kulturni pojav, ki se je razširil v 19. stol. Prej je bila to nevidna sila; oče, mati ali kak starejši član družine je v temi Miklavževega večera prinesel nekaj orehov ali lešnikov. Tudi v moji mladosti smo za Miklavža običajno dobili jabolka, orehe in druge plodove narave. Še zdaj se npr. živo spomnim prve pomaranče, ki jo je stara mama pretihotapila iz Trsta, in banane, ki sem jo prvič jedel na začetku petdesetih let prejšnjega stoletja prav na Miklavža dan. Ko to pripovedujem svojim študentom, kar ne morejo verjeti. Plodovi narave so naše značilno prastaro darilo, ki verjetno izvira iz poganstva.

3. _____
Praznovanje, kot ga poznamo zdaj, torej z božičnim drevescem, je mlada šega, ki je v naš kulturni prostor prišla iz nemškega sveta. Prvo drevesce je bilo postavljeno v Hannoveru konec 17. stol., praznovanje božiča na dekorativni ravni pa je potekalo že pred tem. Tudi v Sloveniji smo poznali predbožično izdelovanje najrazličnejših okraskov iz zimzelenega rastlinja in plodov narave: na nitko so nabirali fižolčke, sadili so mlado žito ipd. Vse to je vrhunec doseglo na božični večer, ko je bil celoten prostor popolnoma okrašen.

4. _____
Ne prav veliko. Znano je, da so se na posameznih območjih Slovenije ob novem letu hodili umivat k vodnjaku, da bi ohranili vitalnost in mladost. Zelo priljubljeno je bilo tudi vedeževati oz. napovedovati usodo, le da so to počeli na božični večer in noč. Takrat so ljudje v mrzlo vodo vlivali raztopljen vosek in iz tistih čudnih oblik skleпали vse živo: ali bodo zdravi, kako bo z živino, ali se bodo zaljubili, ali se bodo poročili.

5. _____
Poslovna darila bi morala krožiti vse leto in ne le med decembrskimi prazniki. Darila za poslovne partnerje bi morali skrbno načrtovati in izbirati, ne pa kar na pamet, kot se to pogosto dogaja. Večina slovenskih podjetij podarja vino: tajnica ali direktor imata v pisarni kup kartonov; ko opraviš pogovor, se rokuješ, si voščiš in tik pred odhodom ti pomolijo še karton vina. Nihče te ne vpraša, ali sploh piješ vino in katero imaš raje: belo ali rdeče, mogoče pozno trgatev itn. Obdarovanje je postalo goli avtomatizem.

6. _____
Obdarovanje se po vsem svetu usmerja v sobivanje z naravo. Cela vrsta posebnih verig trgovin ponuja najrazličnejše izdelke, povezane z življenjem v naravi: od kompasa do nahrbtnikov. Zdi se mi, da je ta usmeritev zelo dobra. Navsezadnje lahko nekoga, ki je pozabil na vez z naravo, opomniš, da bi jo bilo dobro znova vzpostaviti. Oljčno olje in figovi

hlebčki so lahko krasna poslovna ali osebna darila, bojim pa se, da smo Slovenci že tako razvajeni, da bi se marsikdo namrdnil, če bi za darilo dobil le steklenico olivnega olja.

7. _____
Ja, mislim, da zelo radi praznujemo, dokaz za to so nenazadnje številni novi prazniki. S prazniki obeležujemo tako rekoč vse živo, obenem pa imamo tudi zelo jasna stališča do posameznih praznikov. Tako enkrat rečemo, aha, jutri je praznik in se bomo poveselili, drugič pa, jutri je dela prost dan. Drugo velja predvsem za mlajše, državne praznike in tu se prav nič ne zgledujemo po Ameriki, kjer za vsak državni praznik vsi navdušeno obešajo zastave ipd.

8. _____
Smo, ja. Če vstopimo v manjše kroge, bomo nedvomno ugotovili, da se znamo še kako veseliti. Navzven običajno tega ni videti, toda ko vstopiš v krog družbe prijateljev, manjše skupnosti, sorodstva ali družine, hitro ugotoviš, da smo veliki veseljaki. To nam marsikdo priznava, tudi obiskovalci, ki k nam prihajajo iz drugih kulturnih okolij, se pogosto čudijo, češ, le kaj je z vami Slovenci, ali se vam je čisto utrgalo (smeh).

(Vir: <http://www.viva.si/clanek.asp?arhiv=1&id=2845>, V ekranu Darje Zgonc)

1. Odgovorom dr. Bogataja dopišite ustrezno vprašanje. Dve vprašanji sta odveč.

- Ali Slovenci nasploh radi praznujemo?
- Kdaj se je praznovanje božiča izza cerkvenih zidov razširilo tudi v mesta in vasi?
- Se vi kot ljubitelj praznikov nanje posebej pripravljate?
- Koliko podatkov o novoletnih šegah je ohranjenih v zakladnici slovenske nacionalne dediščine?
- Katere so sploh resnične praznične razsežnosti?
- Poslovnim partnerjem iz tujine običajno poskusimo podariti nekaj prepoznavno slovenskega. Kaj svetujete?
- Pravite, da Slovenci radi praznujemo. Ali bi si upali reči tudi, da smo veseljaki?
- V zadnjem času je vse več t. i. zdravih daril. Kaj menite o tovrstnih darilih?
- Kam v preteklost sega običaj obeleževanja sv. Miklavža?
- Večkrat ste že opozorili, da je slovensko poslovno obdarovanje polno napak. Zakaj?

Kaj dr. Bogataj v odgovorih 5–8 pove o odnosu Slovencev do praznikov in obdarovanja?

2. V besedilu poiščite besede, ki ustrezajo spodnjim pomenom. Besede zapišite v slovarski obliki. Nato z njimi smiselno dopolnite povedi.

- Odgovor 1: kdor ima zelo pozitiven odnos do nečesa ali nekoga: _____
- Odgovor 2: spremljevalec Miklavža, ki predstavlja hudiča; tudi pecivo iz kvašenega testa v tej obliki: _____
- Odgovor 3: kar se v nespremenjeni obliki ponavlja iz roda v rod, navada: _____
- Odgovor 4: zaprt prostor ali posoda, navadno v zemlji, za zbiranje in shranjevanje večjih količin vode: _____
- Odgovor 4: osnovna sestavina za izdelavo sveč: _____

- Domačini so ponosni na globok _____, čigar vode sicer ne uporabljajo, se pa ob njem radi zbirajo ob praznovanju krajevnega praznika.
- Na predvečer svetega Miklavža so v starih časih po hišah porednih otrok strašili _____, ki so trkali po oknih, ropotali po polknih in tolkli po vratih.
- Valentinovo ali praznik zaljubljenecv ima tako kot večina stvari v sodobnem času svoje _____ in tiste, ki na praznik ne dajo prav veliko.
- Skozi praktično izdelavo se boste naučili izdelovanja sveč ter okraskov za novoletno jelko iz čebeljega _____ s tehniko vlivanja v kalupe.
- Vse _____ in navade, ki so se spletle okrog martinovanja, se ujemajo z ljudskim rekom, da je Martinovo »jesenski pust«.

3. V besedilu poiščite glagole, namesto katerih bi lahko uporabili spodnje glagole in izraze. Glagole zapišite v slovarski obliki in s pomočjo sobesedila razložite njihov pomen. Nato smiselno dokončajte povedi.

- odgovor 2: naskrivaj prinesiti (ponavadi čez mejo): _____
- odgovor 4: ugotavljati: _____
- odgovor 6: opozoriti: _____
- odgovor 6: zavihati nos: _____
- odgovor 7: zaznamovati: _____
- odgovor 8: zmešati se: _____

- Odvil je darilo in se namrdnil, saj ...
- Državni praznik, s katerim obeležujemo ...
- Iz opisa prazničnih šeg lahko sklepamo ...
- Prazniki nas velikokrat opomnijo na to, ...
- Ljudem se decembra čisto utrga, saj ...
- Mama je darila sicer pretihotapila v hišo, ampak ...

4. Spodnjim besedam iz besedila dopišite čimveč besed, ki imajo isti koren. Nato smiselno dopolnite povedi.

- pridih:
- verovanje:
- obdarovalec:
- vedeževanje:
- voščiti:

- Podarite družinskim članom, prijatelju ali prijateljici _____ bon za trening kikkoksa.
- Zelo lepo si napisal tole _____ za novo leto.
- Se vam zdi, da med prazniki nimate niti toliko časa, da bi lahko pet minut v miru posedeli in _____?
- Ob prazniku sv. Valentina so _____ obiskala predvsem dekleta, ki so se želela poročiti.
- Sicer je praznik velike noči predvsem _____ praznik vendar ga danes ljudje praznujemo različno.

5. S katerima besedama lahko dopolnimo spodnje povedi? Poiščite ju v besedilu v odgovorih 2 in 3 in razložite njuna pomena.

a)

- V molitveniku je zbranih nekaj molitev za naše _____.
- Obstaja teorija, da je človek postal človek, ko je začel pokopavati svoje _____ in označevati grobove.
- Kdor kliče duhove, pričakuje, da se _____vnovič materializirajo.

b)

- _____rastline kljub zimi ohranijo zelene liste, zato je bilo njihovo čaščenje nekoč povezano z vero v življenjsko moč.
- Oddaja je namenjena predvsem tistim, ki ljubijo _____melodije.
- _____na zimskem vrtu igra najpomembnejšo vlogo, saj mu daje strukturo in razgibanost.

6. Samostalnikom pripišite glagole tako, da dobite smiselno besedno zvezo. Odgovore preverite v besedilu. Nato z glagoli iz besedila smiselno dopolnite povedi.

- a) Odgovor 1: _____ustvarjalnost
b) Odgovor 3: _____vrhunec
c) Odgovor 4: _____usodo
d) Odgovor 5: _____pogovor
e) Odgovor 6: _____vez
f) Odgovor 7: _____zastave

- Vozniški izpit lahko _____, kdor je dopolnil 18 let.
- Po njegovem mnenju nobena mednarodna institucija ne more ohraniti celovitosti države, temveč mora država sama _____mir.
- Rusija in Ukrajina _____dogovor glede dobave plina, so nam sporočili iz ruske tiskovne agencije.
- Vedno, ko boste prelagali perilo iz pralnega v sušilni stroj, boste zadovoljni, da vam perila ni potrebno _____.
- Vse je odvisno od trdega dela in ne spodobi se vnaprej _____rezultatov.
- Na konferenci so govorili o tem, kako in zakaj _____ekološko zavest.

7. Krepko označene prislove nadomestite z ustreznimi sinonimnimi izrazi.

- a) **Prej** je bila to nevidna sila; oče, mati ali kak starejši član družine je v temi Miklavževega večera prinesel nekaj orehov ali lešnikov.
b) Še zdaj se **živo** spomnim prve pomaranče, ki jo je stara mama pretihotapila iz Trsta.
c) **Takrat** so ljudje v mrzlo vodo vliвали raztopljen vosek.
d) Darila za poslovne partnerje bi morali **skrbno** načrtovati in izbirati.
e) Če vstopimo v manjše kroge, bomo **nedvomno** ugotovili, da se znamo še kako veseliti.
f) Obiskovalci, ki k nam prihajajo iz drugih kulturnih okolij se pogosto čudijo, češ, le kaj je z vami Slovenci, ali se vam je **čisto** utrgalo.

8. V povedih podčrtajte besede, ki poudarjajo pomen naslednje izražene misli. Kako bi te besede prevedli v svoj prvi jezik?

- a) Miklavževanje je zagotovo najstarejše izmed decembrskih praznovanj.
- b) Spomnim se banane, ki sem jo prvič jedel na začetku petdesetih let prejšnjega stoletja prav na Miklavža dan.
- c) Ko to pripovedujem svojim študentom, kar ne morejo verjeti.
- d) Bojim se, da smo Slovenci že tako razvajeni, da bi se marsikdo namrdnil, če bi za darilo dobil le steklenico olivnega olja.
- e) Drugo velja predvsem za mlajše, državne praznike in tu se prav nič ne zgledujemo po Ameriki.
- f) Ja, mislim, da zelo radi praznujemo, dokaz za to so nenazadnje številni novi prazniki.

9a. Iz odgovorov 2)–5) in vprašanja h) izpišite šest krajšav in jim pripišite celo besedno zvezo.

9b. Kako bi s krajšavo zapisali spodnje besede in besedne zveze?

- in drugi _____
- in tako dalje _____
- opomba avtorja _____
- opomba prevajalca _____
- primerjajte _____
- polovica _____
- glejte _____
- stran _____
- številka _____
- to je _____
- gospod _____
- gospa _____

9c. Povedi dopolnite z ustrežno krajšavo. Ponekod je možnih več rešitev.

- a) Od 2. _____ 20. _____ dalje je bilo ob prvem maju vedno manj proslav in čezmernih dekoriranj okolja z zastavami, transparenti _____.
- b) Najprej je treba razlikovati med _____ koreninami praznika (praznovanja, ki so častila ponovno oživljanje narave) in različnimi oblikami obeleževanja praznika.
- c) Jaz si tudi ne želim rožic, objemčkov _____, ampak bi 8. marec moral biti praznik, ko bi ženske same pogledale vase.
- d) Za sodelovanje na prireditvi ob slovenskem kulturnem prazniku se prijavite pri _____ Heleni Korošec.
- e) Odločila sva se, da se med novembrskimi prazniki (*Thanksgiving*, četrti četrtek v novembru, _____) vrnemo na še en obisk.
- f) Velika noč se praznuje po luninem koledarju, v zgodnji spomladi, _____ vedno na prvo nedeljo po prvi polni pomladanski luni.
- g) Na občinskem prazniku nam je dobrodošlico zaželel tudi _____ župan.

10. RTV Slovenija vas je povabila k sodelovanju na okrogli mizi s temo *Kako Evropejci obeležujejo državne praznike?* Pripravite se na razpravo tako, da napišete nekaj opornih točk o tem, kako v vaši državi praznujete državne praznike.

11. Vsak mesec pišete svoj blog. Decembra se ne morete izogniti temi obdarovanja. V blog zapišite svoje mnenje o decembrskem nakupovanju daril ter o odnosu ljudi v vaši državi do (decembrskih) praznikov in obdarovanja.